

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱՐՁՐԱՍՏԻՃԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐ
ԿՍԱՑՑԵԼԵՆ ՎԱՏԻԿԱՆ

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի, 26 եւ 27 Հոկտեմբեր 1992ին Վատիկանի մէջ հանդիպում մը կայացաւ Հայց. Եկեղեցւոյ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Վաչէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեանի, Հայց. Եկեղեցւոյ Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ՝ Տ. Խաժակ Արքեպիսկոպոս Պարսամեանի, Գերշ. Տ. Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մուքաֆեանի՝ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան Կրօնական Ժողովի Ատենապետ եւ Պատրիարքական Փոխանորդ Միջեկեղեցական Յարաբերութեանց, Գանատայի Հայց. Եկեղեցւոյ Թեմի Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Յովնան Եպիսկոպոս Տէրտէրեանի եւ Սրբազան Յովհաննէս-Պօղոս Բ. Պապի հետ՝ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 2-ին: Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 27ին, 1992 կէսօրէ ետք ժամը 4ին Կարտինալներ Քասիտի եւ Սիլվեսթրինիի միջեւ՝ Կիլիկիոյ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարք Ամենապատիւ Տ. Յովհաննէս Պետրոս ԺԼԻ 7 Յունիս 1992 թուի «Վերադարձ Հայաստան» Շրջաբերական Թուղթին կապակցութեամբ: Հանդիպման նպատակն էր Հայց. Առաքելական Ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ սպասաւորներու եւ ընդհանրապէս Հայ Ժողովուրդի լուրջ մտահոգութիւնները յայտնել Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Պետին:

26 Հոկտեմբեր 1992 Երկուշաբթի միջօրէին, Հայ Բարձրաստիճան Եկեղեցականները ընդունուեցան Հռոմի Աթոռի Յովհաննէս Պօղոս Բ. Սրբազան Պապին կողմէ: Սիրալիր տեսութիւնը տեսեց շուրջ մէկ ժամ, որուն ներկայ էին նաեւ Վատիկանի Քրիստոնէից Միութեան Քահանայապետական Խորհուրդի Աւագ Քարտուղար՝ Գերշ. Տ. Փիէր Եպիսկոպոս

Տիւփրիէ:

Հայ բարձրաստիճան հոգեւորականները Նորին Սրբութեան փոխանցեցին Ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետի եղբայրական ողջոյնները: Սրբազան Պապը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ իր համակրութիւնը արտայայտեց Նորին Վեհափառութեան «հիւանալի» Անձին նկատմամբ եւ խնդրեց իր փոխադարձ ողջոյնները հաղորդել Իրեն:

Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքի վերոյիշեալ շրջաբերականին առնչութեամբ Սրբազան Պապը իր արտայայտութիւններուն մէջ հաւաստիք տուաւ Հայ Հոգեւորականներուն, որ Հռոմի Աթոռի մերձեցումը, Քրիստոնէական Համամիութեան կան շարժման գծով, ո՛րեւէ փոփոխութիւն չէ կրած հակառակ վերջին ժամանակներու դժուարութեանց, եւ մաղթեց, որ Սրբազաններուն Վատիկան կեցութիւնը ըլլայ արդիւնաբեր եւ հարթ ստեղծուած սխալ հասկացողութիւնները:

27 Հոկտեմբեր 1992 Երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 4ին հանդիպում մը կայացաւ Հայ Բարձրաստիճան Եկեղեցականներու եւ Վատիկանի Քրիստոնէից Միութեան Քահանայապետական Խորհուրդի Նախագահ՝ Գերշ. Կարտինալ Էտուըրտ Քասիտիի, իր ֆարտուղար Հայր Պերնար Տիւպաֆի, Վատիկանի Արեւելեան Հռոմէական Եկեղեցեաց Միութեան Նախագահ՝ Գերշ. Կարտինալ Աշիլ Սիլվեսթրինիի եւ իր ֆարտուղար՝ Հայր Քլաուտիօ Կուներօօփիի միջեւ:

Հանդիպումը քացուեցաւ Ամերիկայի

Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Գեորգ. Տ. վաչէ Սրբազան Արքեպիսկոպոսի ներածականով: Ապա Գանատայի Առաջնորդ՝ Գեորգ. Տ. Յովնան Սրբազան եպիսկոպոս համգամանօրէն ներկայացուց պատուիրակութեան պաշտօնագիրը, որու ամբողջական պատճենը կը տրուի ստորեւ.

Գերաշնորհ Հայրեր,

Մենք ստորագրեալներս, ներկայացուցիչները Ս. Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռներուն եւ Առաջնորդները Ամերիկայի Արեւելեան եւ Արեւմտեան եւ Գանատայի Թեմերուն, կ'ողջունենք Ձեզ մեր Տիրոջ Յիսուս Բրիստոսի անունով: Մեր այս այցելութիւնը Ս. Պետրոսի հիմնած Հռոմի Ս. Աթոռին, գոր կը յարգենք իբրեւ սրբատեղի, Բրիստոսի հանդէպ մեր ունեցած հասարակաց սիրոյն արտայայտութիւնն է: Նոյն սէրն է, որ հին ժամանակներէ ի վեր բազում հայ ուխտատուներ առաջնորդած է դէպի Հռոմ, եւ նոյնպէս Արեւմտեան շատ մը Բրիստոնեաներ՝ դէպի Նոյեան Տապանի երկիրը եւ Ս. Էջմիածին, որ հաստատուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կողմէ՝ իբրեւ հոգեւոր կեդրոնը Հայ Ազգին:

Մեր ժամանակներու համաժողովրդական ոգին աւելի եւս ամրապնդեց եղբայրական այն կապը, որ արդէն իսկ գոյութիւն ունէր Կաթողիկէ եկեղեցականներուն եւ մեր միջեւ: Այս ուղղութեամբ լաւագոյն օրինակը կարելի է նկատել, նախքան Վատիկանի Բ. Ժողովը, Նիկոսիոյիոյ եւ ապա Պուլկարիոյ ձերբանազարդ Առաջնորդին՝ երջանկայիշատակ Ստեփանոս Արքեպիսկոպոս Յովակիմեանի բարեկամութիւնը երիտասարդ Կաթողիկէ հոգեւորականի մը հետ, որ յետոյ եղաւ երջանկայիշատակ Յովակիմեան Ի.Գ. Պապը: Վատիկանի Բի ոգին խորապէս ազդեց մեր եկեղեցականներուն վրայ: Այդ ժողովին ներկայ գտնուող մեր դէտերը, իրենց տեղեկագիրները հրատարակեցին Հայ մամուլին մէջ եւ ամբողջ Հայ եկեղեցականութիւնը մեծապէս ազդուեցաւ տեսնելով, թէ ինչպէս Կաթողիկէ եկեղեցին երիտասարդացուց ինքզինք՝ քայլ պահելու համար արդի աշխարհի հարցերուն հետ, իբր օրինակ ծառայելով մեզի նման աւելի փոքր եկեղեցիներուն: Մասնաւորաբար վերջին երեւանմտակին Հռոմէական Կաթողիկէ եկեղեցոյ եւ Հայոց Առաքելական Ուղղափառ Ս. եկեղեցոյ միջեւ յարաբերութիւնները աւելի եւս սերտացան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա. Ծայրագոյն Պատրիարքը եւ Կաթողիկոսը Ամենայն Հայոց, Հռոմ այցելելով եւ հանդիպում ունեցաւ Պողոս Զ. Պապին հետ, եւ Սրբազան Պապը այցելեց Կոստանդնուպոլսոյ Հայոց Պատրիարքութիւնը: Աւելի վերջ, Յովակիմեան Պողոս Բ. Պապը եւս այցելեց Ս. Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութիւնները:

Մենք, Հայոց Առաքելական Ս. եկեղեցոյ

Առաջնորդներս եւ հոգեւորականներս, հետեւելով մեր նախորդ առաջնորդներու Բրիստոնեական օրինակին, սկսանք սերտ կապեր հաստատել Կաթողիկէ հոգեւորականներուն հետ: Այս ամէնքը ծառայեցին Աստուծոյ փառքին եւ եղան ուղիղ քայլեր, ձգտող դէպի Բրիստոսի եկեղեցիի միութեան: Մենք երբեք պիտի չմոռնանք երկրաշարժէն աղիտահար Հայաստանին օգնելու համար Հռովմի Ս. Աթոռին, Կաթողիկէ եկեղեցոյ նուիրապետութեան եւ բազմաթիւ հոգեւորականներու կատարած մարդասիրական գործունէութիւններն ու թափած ջանքերը:

Հագիւ տարի մը եղաւ, որ Հայաստան դարձեալ ինքզինք հռչակեց որպէս անկախ երկիր: Եօթանասուն տարի Հայ ժողովուրդը եւ մանաւանդ եկեղեցին տառապեցան անաստուած վարչաձեւի մը լուծին ներքեւ: Այդ միջոցին, համայնավարութեան փոթորկոտ ծովուն մէջ եկեղեցին դժուարաւ կրցաւ իր գոյութիւնը պահպանել: Բայց անմիջապէս որ Հայաստան իր անկախութիւնը հռչակեց, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Ա. իր նախորդներու համամիութենական ոգիով օժտուած, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան հրաւեր ուղղեց, որ Հայաստանի մէջ ապրող Կաթողիկէ Հայերու հոգեւոր պետքերուն գոհացում տալու համար հոգեւորականներ ուղարկուին: Ան նոյնպէս ողջունեց Հայոց Ներսէս Տէր Ներսէսեանի Արեւելեան Երդպայի եւ Հայաստանի Պապական Փոխանորդ նշանակումը:

Նորին Վեհափառութիւնը, մեծապէս յուսախաբուեցաւ ի տես Կիլիկիոյ Հայ Կաթողիկէներու Ամենապատիւ Յովակիմեան Պետրոս ԺԸ. Պատրիարքի Շրջաբերական Թուղթին, որ շարք մը ընդվզեցուցիչ արտայայտութիւններ եւ հաստատումներ կը պարունակէ: 1992 Սեպտեմբրի վերջաւորութեան, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Վազգէն Աի նախագահութեամբ գումարուած եպիսկոպոսաց Ժողովի ընթացքին ընարկուեցաւ տոյն Շրջաբերական Թուղթը, որուն կարգ մը կէտերը անընդունելի գտնուեցան: Ստորեւ այդ կէտերէն ոմանք զորս կը ներկայացնենք, մեր փոխադարձ խորհրդակցութեան կարեւոր նիւթեր կը նկատենք.

1) Շրջաբերականին համաձայն Հայ Կաթողիկէ եպիսկոպոսները Հոկտեմբեր 19ին, 1991 Լիբանանի մէջ ժողով գումարելով իրենց ուշադրութիւնը եկեղոնացուցին Հայաստանի Առաքելութեան վերածաղկման նիւթին շուրջ: Ինչ է այս առաքելութեան նպատակը եւ որո՞նց համար է ան: Երբ Հայ Կաթողիկէներու հոգեւոր կարիքները արդէն իսկ մատակարարուած են, ինչ է պատճառը այս առաքելութեան, որ նկարագրուած է որպէս «անծայրածիր դաշտ»:

2) Շրջաբերականը պատմական հաստատումներ կ'ընէ Հայ Կաթողիկէներու ծագման մասին, որոնք գորկ են իրականութեան համապատասխանող հիմքեր: Ան կը յայտարարէ, թէ Զաղկեդոնական վիճաբանութիւնները բաժնած են Հայոց եկեղեցին՝ եւ թէ՛ Հայ Զաղկեդոնականները՝ ըստ իրեն՝

Հայ Կաթոլիկները, հալածված եւ փոքրամասնութեան մը վերածուած են: Մենք այն տպատրուբեան տակ էինք, որ Բաղկեդոնական այս բանավէճը իր պատմական տեղը գտած էր: Միջին դարերու ընթացքին Հռոմի Եկեղեցին, Պապերն ու աստուածաբանները երբեք հարց չեն ըրած Հայց. Եկեղեցոյ Ուղղափառութիւնը, քաջ գիտնալով, որ Հայերը նախընտրեցին Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի բանաձեւը: Ներկայ շրջանի մասնագէտները կրկնակիօրէն ցոյց տուին, թէ «Բաղկեդոնական Վէճերը» դրդուած էին Բիւզանդական արքունիքին կողմէ, Հայոց վրայ իշխելու համար: Հայ Կաթոլիկները յուսահատօրէն փորձած են պատմական ինքնութիւն մը որոնել իրենք իրենց, բան մը որ ազնիւ գաղափար է, բայց պատճառ չկայ որ սեփականացնեն ինքնութիւն մը, որ կը պատկանի Հայաստանի տարբեր միջավայրերու մէջ ապրող Բաղկեդոնական տարբերուն: Արեւմտեան մտաւորականներու պատմական ուսումնասիրութեանց համաձայն, յայտնի է, թէ Հայ Եկեղեցին զանազան ժամանակաշրջաններու մէջ, Բիւզանդական արքունիքին կողմէ պարտադրուած է ենթարկուիլ Կայսրութեան կրօնական քաղաքականութեան, մինչ «Բաղկեդոնական» Հայեր մեծամասնութեամբ առնչուած են Բիւզանդական հաստատութեան հետ:

Այս կարգի ժամանակավրէպ կէս ճշմարտութիւններ յարուցանելով Շրջաբերական Թուղթը հասկցնել կ'ուզէ թէ Հայերը կրօնապէս բաժնուած ժողովուրդ են, եւ թէ Առաքելական-Ուղղափառ Հայերը հալածած են Հայ Կաթոլիկները հինգերորդ դարու կէսէն սկսեալ: Մենք չենք խորհիր, որ ողջմիտ պատգամ մը ըլլայ ասիկա ուղղուած Հայաստանի Կաթոլիկներուն, մանաւանդ այնպիսի շրջանի մը մէջ, երբ հասերաշխութիւնը կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է Բրիտանոնեայ նոր հանրապետութեան համար: 1930էն ի վեր, Հայ Եկեղեցոյ եւ Հայ Կաթոլիկ Եկեղեցոյ միջեւ գոյակեցութեան ձեւ մը (Մօդուս Վիճակոյի) գոյութիւն ունեցած է: Ամէն պատճառ կայ այդ գոյակեցակցութեան պահպանելու եւ զօրացնելու: Բայց ատիկա կարելի չէ իրականացնել ենթադրեալ ինքնութիւններու հիման վրայ բանավէճեր յարուցանելով:

3) Հայ Կաթոլիկ Եպիսկոպոսաց ժողովը որոշած է Կիլիկիոյ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքութեան իրաւասութիւնը ընդարձակել Հայաստանի եւ Վրաստանի Հայ Կաթոլիկներուն վրայ: Սկիզբէն ի վեր Կիլիկեան Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքութիւնը երբեք այնպիսի իրաւասութիւն մը չէ ունեցած Հայաստան բնակող Կաթոլիկներուն վրայ: Այս գոյակեցակցութեան մէջ որեւէ փոփոխութեան փորձ, այն օրերուն երբ Հայաստան նոր յայտարարած է իր անկախութիւնը, կրնայ մեկնարանուիլ իբրեւ ոտնձգութիւն Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի իրաւասութեան սահմաններէն եւ հօտէն ներս: Հայաստանի առաքելութիւնը որպէս «անսահման դաշտ» եւ «անծայրածիր կոյս դաշտ»

բառերով որակուեց, որոնց կը հանդիպինք Շրջաբերական Թուղթին մէջ երբեք անգամ, կը հաւաստիացնեն այս մեկնաբանութիւնը:

4) Կաթոլիկ Եպիսկոպոսներու Միտողը նաեւ որոշած է զանազան ծովեր, ու թեմական ընծայարաններ հաստատել ու շատ մը հոգեւորականներ դրկել: Այս որոշումները պարզապէս կը զարմացնեն մեզ, երբ քաջ գիտենք բոլոր այդ առաքելութեանց նպատակը: Հայաստանի ամբողջ բնակչութիւնը՝ ներառեալ անաստուածները, հեթանոսները, բողոքականները եւ աղաղակաւորները, երբեք չեն միլիոն է, որուն մէջ Հայ Կաթոլիկները յարաբերաբար շատ պզտիկ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն: Ըստ Շրջաբերական Թուղթին, 1965ին 160,000 Կաթոլիկ Հայեր կ'ապրէին Վրաստանի, Հայաստանի եւ Արմինի մէջ, ինչ որ անվաւեր է: Չենք կրնար հասկնալ, թէ Հայ Կաթոլիկներ Պրեծնեի շրջանին ինչպէս յաջողած են մարդահամար կատարել ոչ միայն Հայաստանի, այլ նաեւ երկու այլ սովետ հանրապետութիւններու մէջ: Նոյնիսկ եթէ յիշուած թիւը ստոյգ նկատենք, քանի՞ ընծայարանի, ծովի եւ եկեղեցականի պէտք կրնայ ունենալ այդպիսի համայնք մը:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուած վերոյիշեալ Եպիսկոպոսաց ժողովի որոշումներուն համաձայն, կը խորհինք թէ Հռոմի Ս. Աթոռի Հայաստանի մէջ Հայ Կաթոլիկ Փոխանորդութիւն հաստատելու եւ իբր Փոխանորդ՝ Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ մը նշանակելու սկզբնական որոշումը՝ տեղին է: Թէեւ «Սեբաստիոյ Արքեպիսկոպոս» տիտղոսը Հայ Հոգեւորականներու միջեւ որոշ հակազդեցութիւն յառաջացուցած է, քանի որ Վ. Պօլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան իրաւասութեան տակ, Սեբաստիոյ մէջ տակաւին կը գտնուի փոքր Հայ Առաքելական Ուղղափառ համայնք մը: Մենք նոյնպէս կը մտածենք թէ նշանակուած Հայ Կաթոլիկ Փոխանորդին Եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան եւ օծման, անկի յարմար է որ այլ բարձրաստիճան եկեղեցական մը նախագահէ փոխանակ Նորին Ամենապատուութիւն Յովհաննէս Պետրոս ԺԸ. Պատրիարքին, որպէս զի սխալ մեկնաբանութեանց տեղի չորոյի:

Մենք Չեր Սրբազնութեանց դիմելու յանդուգն քայլը առինք ի սեր Բրիտանոնի եւ շարունակելու համար Հռոմի Կաթոլիկ Եկեղեցոյ եւ Հայց. Առաքելական Ուղղափառ Ե. Եկեղեցոյ միջեւ երկխոսութիւնը: Մենք գիտենք թէ Դուք եւ մենք նոյն նպատակը կը հետապնդենք, եւ կը զգանք թէ պէտք է աշխատինք երկուստ լաւագոյն միջոցները որոնելու մեր հասարակաց նպատակին հասնելու համար:

Թող մեր Տերը Յիսուս Բրիտանոն առաջնորդէ մեր խորհրդակցութիւններուն մէջ եւ սուրբ Հոգին մեզ շնորհէ իմաստութիւն՝ ուղի ճանապարհ գտնելու: Չերդ աղօթարար՝

Վաչէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան
Խաժակ Արքեպիսկոպոս Պարսամեան
Մեսրոպ Եպիսկոպոս Մուրաֆեան
Յովհաննէս Եպիսկոպոս Տրտրեան

Գերշ. Կարտինալ Էտուերտ Քասիտի վատիկանի պատուիրակութեան անունով նախ ընդունեց, որ նոր կացութիւն մը կը տիրէ նախկին Խորհրդային Միութիւնը բաղկացնող երկիրներէն ներս, ուր ժողովրդավարական, մարդկային իրաւունքներու՝ մասնաւոր խղճի ազատութեան գաղափարականները տեղաւորուիլ սկսած են. ըստ այնմ Կաթոլիկ եկեղեցին բնականաբար ամէն իրաւունք ունի Հայաստանի եւ Հասարակապետութեան Անկախ Հանրապետութիւններու բոլոր երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունենալու: Այս կացութիւնը սակայն, պարզեց Գերշ. Կարտինալը, բնաւ չի փոխեր արեւելեան բոլոր եկեղեցիներու նկատմամբ Հռոմի Աթոռին համամիութենական վերաբերմունքը, որ կը կառավարուի երկու փաստաթուղթերով.

ա) Յովհաննէս-Պողոս Բ. Սրբազան Պապի 31 Մայիս 1991 թուի նամակը՝ յղած Եւրոպայի Եպիսկոպոսներուն ի մասին Կաթոլիկներու եւ Ուղղափառներու Յարաբերութեանց՝ Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի նորաստեղծ Պայմաններուն մէջ. եւ
բ) 1992ի Յունիսին Վատիկանի կողմէ հրապարակուած փաստաթուղթը. «Աւետարանչութիւն եւ Համամիութենականութիւն Նախկին Խորհրդային Միութեան մէջ - Ընդհանուր Սկզբունքներ եւ Գործնական միջոցներ Համադրելու Աւետարանչական Աշխատանքները եւ Համամիութենական Յանձնառութիւնը Ռուսիոյ եւ Հասարակապետութեան Անկախ Հանրապետութիւններու եւ Միւս Երկիրներու Կաթոլիկ Եկեղեցիներուն համար»:

Գերշ. Կարտինալ Քասիտի յայտնեց նաեւ, որ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքի Շրջաբերական Թուղթը հրատարակելէ առաջ, հեղինակը չէ ապահոված Հռոմի Աթոռին համաձայնութիւնը: Ապա ան շարունակեց ըսելով, թէ Հայ Կաթոլիկ Պատրիարքը հոգեւոր որոշ իշխանութիւն մը ունի Հայաստանի Հայ Կաթոլիկներուն վրայ, եւ թէ սոյն հարցը Նոյեմբերի Հայ Կաթոլիկ Եպիսկոպոսաց Ժողովի օրակարգին մէջ է, որմէ յետոյ կարելի պիտի ըլլայ յստակ գաղափար մը կազմել այս մասին:

Եղբայրական սոյն հանդիպումը Սուրբ Աւետարանի ընթերցմամբ եւ աղօթքով վերջ գտաւ: Ապա Գերշ. Կարտինալ Սիլվեսթրինիի կողմէ ընդունելութիւն մը սարճուեցաւ ի պատիւ Հայց. եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներուն:

Նոյն գիշեր հրապարակուեցաւ համատեղ հաղորդագրութիւն մը այս կարեւոր հանդիպման մասին:

ԴԻԻԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
Armenian Church of North
America Western Diocese

Հալիվուտ, Նոյ. 4, 1992